Ilmārs Lazovskis

MANAS ATMIŅAS PAR JĒKABA ALKŠŅA ĢIMENI

Gatavojoties atsaukties Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzeja aicinājumam uzrakstīt savas atmiņas par Austru Liepiņu, jau pēc pirmajiem teikumiem atradu, ka piedzīvotais tik cieši saistīts ar citiem Alkšņu ģimenes locekļiem un arī atmiņām par pirmo Pasaules latviešu ārstu kongresu, ka nevarēju kā no grāmatas dažas lapas izraut, nebojājot visu saturu kopumā. Iepazīšanās ar Alkšņu ģimeni man bija viens no trim vislielākajiem saviļņojumiem Atmodas sākuma posmā.

Divi pirmie paliks kā manis ievilkta svītras Latvijas medicīnas vēsturē. Pirmais – sarkanbaltsarkanā karoga pacelšana 1989. gada 21. jūnijā plkst. 14⁰⁰ Prezidenta pils Svētā Gara tornī Latvijas ārstu vārdā I. Pasaules latviešu ārstu kongresa laikā; trimdas latviešu vārdā karoga uzvilksanai roku pielika tagad Latvijā labi pazīstamais ķirurgs profesors Kristaps Keģi. Lietus lija straumēm. Tornī zem plata lietussarga tagad jau nelaiķis teologs prof. R. Akmentiņš karoga pacelšanu svētīja. Ja nemaldos, šo notikumu neviens nav iemūžinājis ne fotogrāfijā, nedz filmā. Otrs – vēl pirms minētā kongresa, ārstu sanāksmē 1988. gada 16. septembrī Latviešu biedrības, tolaik vēl padomju armijas apgabala virsnieku namā, savu referātu nobeidzu, pirmo reizi publiski izrunājot vārdus *Gens una sumus* – mēs esam viena cilts. Šos trīs vārdus nekavējoties pārtvēra un paturēja Ārstu biedrība, vēlāk par savu devīzi to izvēlējās arī toreizējā Rīgas Medicīnas institūta avīze *Padomju Mediķis*, kas drīzi vien kļuva par tagadējās Latvijas Medicīnas akadēmijas (Rīgas Stradiņa universitātes) laikrakstu *Pulss*. Laiku pa laikam šo saukli redzu arī citos ar medicīnu saistītos pasākumos, kaut gan pēc vēsturiskās izcelsmes tam nedz ar ārstiem, nedz ar medicīnu nekāda sakara nav: *Gens una sumus* jau pirms pāris gadsimtiem savās sanāksmēs Vācijā bieži atkārtoja dažādu amatu biedrības; nu jau ilgākus gadus tas ir starptautiskās šaha federācijas (*FIDE*) sauklis.

Jēkaba Alkšņa ģimene 1940. gada vasarā Dzintaros.

Centrā sēd: Elizabete un Jēkabs Alkšņi; priekšplānā no kreisās vedekla Rita Alksne ar dēlu Jāni, mazmeita Ieva Mežciema, mazdēli Andrejs un Jēkabs Bergmani, meita Austra Liepiņa ar dēlu Valdi; stāv dēls Arvēds Alksnis (viņam blakus suns Lords), meita Milda Mežciema, znots Oskars Bergmanis, meita Valda Bergmane ar dēlu Kārli, mazdēls Dāvis Mežciems, znots Edgars Liepiņš

The family of Jēkabs Alksnis at his summer house in Jurmala, 1940.

Centre, seated: Elizabete and Jēkabs Alksnis; first row from the left: daughter-in-law Rita Alksnis with son Jānis, grand-daughter Ieva Mežciems, grand-sons Andrejs and Jēkabs Bergmanis, daughter Austra Liepiņš with son Valdis; back row from the left: the family dog Lords, son Arvēds Alksnis, daughter Milda Mežciems, son-in-law Oskars Bergmanis, daughter Valda Bergmanis with son Kārlis, grand-son Dāvis Mežciems, son-in-law Edgars Liepiņš

Trešais – jau minētā tikšanās ar Latvijas medicīnas vēsturi Alkšņu ģimenes iemīļojumā. Protams, pirms tam bija arī citi, ne mazāk svarīgi notikumi, bet tie ar Alkšņu ģimeni tieši nav saistāmi.

Jēkabs Alksnis (1870–1957). Profesora *Dr.med.* Jēkaba Alkšņa vārdu biju dzirdējis pieminam profesora Kristapa Rudziša un tāpat profesora Paula Stradiņa lekcijās. Visumā Jēkaba Alkšņa vārds man šķita iegrimis pagātnē un vēsturē līdzās tādiem vārdiem kā profesori Prīmanis, Krimbergs, Ādelheims, pat Zubkovs, Ugrjumovs un citi, ko nekad vaigā nebiju redzējis. Un tomēr Jēkabs Alksnis bija neliels izņēmums.

Jau būdams ārsts, sāku vairāk interesēties par medicīnas vēsturi un it īpaši par dziedniecību mūsu folklorā. Izrādījās, ka par to savulaik bija rakstījis Jēkabs Alksnis. Jau 1898. gadā, kā arī 1931. gadā, viņš bija publicējis rakstus par latviešu tautas medicīnas pamatiem un par tautas ārstniecību tautas dziesmās. Nedaudz vēlāk, uzsākdams darbu pie savas simptomu un sindromu grāmatas, aizvien lielāku vērību medicīnas žurnālos pievērsu ne tikai jaunai medicīnas informācijai, bet arī nekrologu nodaļai, lai pēc iespējas ātrāk uzzinātu par kāda sindroma autora miršanas precīzu laiku. Tādā veidā pārlasīju Britu medicīnas žurnālu (*The British Medical Journal*), kur 1957. gada 11. maija laidiena nekrologu nodaļā gluži nejauši atradu profesoram Jēkabam Alksnim veltītu piemiņas rakstu. Vēl vēlāk man izdevās iegūt Zviedrijā Ziemeļblāzmas apgādā 1970. gadā izdoto grāmatu "*Prof. Dr.med. Jēkabs Alksnis. Dzīves stāsts, atmiņas, darbi*". Grāmatā bija paša profesora rakstīts dzīves stāsts, viņa bērnu – Austras Liepiņas un Arvēda Alkšņa atmiņas, gan arī līdzstrādnieku un bijušo studentu un tuvinieku piezīmes. Grāmatas sagatavošanā piedalījās arī Jēkaba Alkšņa otra meita – Valda Bergmane.

Ar Jēkaba Alkšņa vārdu atkal sastapos pēdējos gados, kad iepazinos ar pirmās Latvijas brīvvalsts pēdējā prezidenta slimības vēsturi Rīgas pilsētas 2. slimnīcā: profesors Jēkabs Alksnis bijis prezidenta ķirurgs. Kā zināms, savas iekšķīgās kaites prezidents uzticējis internistam profesoram Jānim Miķelsonam.

Pati beidzamā saskarsme ar Jēkaba Alksņa vārdu man gadījās gluži nesen. 1998. gada pavasarī no Paula Stradiņa slimnīcas direktora vietnieka Dr. Māra Pļaviņa saņēmu uzaicinājumu nolasīt referātu par iekšējo slimību klīniku vēsturi mūsu slimnīcā. Referāts bija domāts sēdei 1998. gada 30. aprīlī, kas veltīta 80 gadiem kopš Latvijas Universitātes Medicīnas fakultātes klīniku izveides mūsu slimnīcā, kura 1928. gadā bija Rīgas pilsētas 2. slimnīca. Pārlasīju dažādus dokumentus, tostarp tā laika klīnikas direktoru sēžu protokolus, ko man laipni sagādāja mūsu slimnīcas arhīva vadītāja Dr. Austrā Punte. Sēžu tēmas bija tādas pašas kā mūsdienās: finanses, remonts, organizācija, attiecības ar Rīgas pilsētas iestādēm. 1929. gada 31. oktobra sēdes protokolā atradu nelielu piezīmi:

“Profesors Alksnis ziņo, ka profesors Kalniņš to fakultātes sēdē nosaucis par “tertium gaudens” attiecībā pret savām attiecībām ar saimnieciski administratīvo direktoru. Ja profesors Kalniņš šos vārdus neņemot atpakaļ, tad tas turpmāk direktoru apspriedēs nepiedalīšoties un nesūtīšot arī vietnieku. Prof. Kalniņš atbild, ka tas ļoti lūdz prof. Alksni piedalīties apspriedēs arī turpmāk. Vārdus “tertium gaudens” tas atpakaļ nevarot ņemt, jo to teicis tikai tādēļ, ka prof. Alksnis fakultātē aizstāvējis direktoru Krievu, sīkāk neiedziļinoties lietas būtībā. Lai ievēl komisiju, kas šo lietu noskaidro. Prof. Alksnis atbild, ka sacītais viņu neapmierinot, ka tas nekad neesot pabalstījis direktoru Krievu pret Universitātes interesēm. Turpmāk uz apspriedēm nenāksot. Profesors Zīle konstatē, ka vārdi “tertium gaudens” esot apvainojums”.

Protokolu parakstījis profesors Eduards Kalniņš. Kālab man šī sīkā, pirms 80 gadiem pierakstītā epizode šķita šodien, 20. gadsimta pašās beigās, pieminēšanās vērtā? Divu iemeslu pēc. Pirmais – kritikas, jeb profesora Mārtiņa Zīles vārdiem runājot, apvainojuma izteikšanai izmantoti klasiskā laikmeta vārdi – tātad akadēmiski izglītotu cilvēku savstarpējo attiecību kultūras maiņa; otrs – izvēlētais latīņu valodas teiciens, ko, neapšaubāmi, visi klātesošie saprata – tātad plašā izglītība. Protokola fragmenta satura izpratnei paskaidrošu, ka profesors Jēkabs Alksni tolaik bija ķirurģijas klīnikas vadītājs, profesors Mārtiņš Zīle vadīja iekšējo slimību klīniku, neiroloģijas profesors Eduards Kalniņš tolaik bija 2. pilsētas slimnīcas medicīniskais direktors, bet

minētais inženieris Edgars Krievs, starp citu – tagadējā Anestēzioloģijas un reanimatoloģijas katedras vadītāja docenta Egona Daugļa sievas tēvs, bija slimnīcas administratīvi saimnieciskais direktors. "*Tertium* (arī – *tertius*) *gaudens*" tulkojumā no latīņu valodas nozīmē "*trešais, kas līksmo*" (par divu citu strīdu).

Arvēds Alksnis (1910–1991). Vēl pirms Atmodas laika manās rokās nonāca profesora dēla, kādreizējā Latvijas Universitātes ķirurģijas docenta Arvēda Alkšņa grāmata "*Hipokrats spīlē*". Tolaik tāda literatūra bija tabu, tomēr to lasījām, bet izlasīto pārrunājām tikai ar tuvākajiem cilvēkiem. Atceros, ka man bija noruna ar savu tuvu kolēģi, kam uzticējos, ka gadījumā, ja viņa dotās grāmatās pie manis atrastu, un otrādi, tad mēs apgalvotu, ka esam tās nejauši nopirkuši uz ielas, nemaz nezinot, kas tās par grāmatām.

Atmodas sākuma posmā I. Pasaules latviešu ārstu kongresa laikā, kas gluži tāpat kā Tautas frontes pirmais kongress noritēja neredzēta pacēluma gaisotnē, 1989. gada 18. jūnijā pēc ārstu triumfālā gājiena cauri Rīgai, pēc ziedu nolikšanas pie Brīvības pieminekļa, nokļuva Doma laukumā, kur mani kāds apturēja un iepazīstināja ar paša Jēkaba Alkšņa dēlu docentu Arvēdu Alksni un prof. Alkšņa meitu Austru Liepiņu. Arvēds Alksnis – kluss, atturīgs, uzmanīgi vēroja visu notiekošo, Austru Liepiņa – runīga, smaidoša, ar daudziem jautājumiem. Tuvākajās dienās visai negaidot iepazīnos ar Alkšņu ģimeni tuvāk. Docents Arvēds Alksnis, profesora dēls, vēlējās apmeklēt savas mātes kapu.

Elizabete Luize Alksne bija mirusi pirmās padomju okupācijas laikā, 1941. gadā, un apbedīta Meža kapos; agrāk apmeklējot kapus, pilnīgi nejaušas sagādīšanās pēc biju ievērojis viņas kapa plāksni netālu aiz Latvijas pirmā ārlietu ministra Zīgfrīda Meierovica apbedījuma, kura apmeklējums, tāpat kā svečītes nolikšana pie Jāņa Čakstes pieminekļa Mirušo piemiņas dienā, ilgajos padomju varas gados bija noturīgs, saviļņojošs rituāls, kad, neraugoties uz kapos novietoto skaļruņu brīdinājumiem par kapu drīzu slēgšanu, nedz uz Drošības komitejas vērotājiem, ļaužu tūkstoši plūda ik novembri. Manuprāt, tautas jūtu izpausme šeit bija tikpat spontāna kā Dziesmu svētkos aplausi un kājās celšanās

pēc vienas vai otras dziesmas izpildīšanas. Tie bija it kā latviešu tautas kopības Klusuma Dziesmusvētki vistumšākajā gada laikā. Nekādi šķēršļi nelīdzēja, pat papildu tramvaji tika allaž norīkoti!

Minētā Ārstu kongresa laikā devos ar Arvēdu Alksni uz kapiem un pēc nelielas meklēšanas atradām īsto vietu. Arvēds Alksnis man atstāja ļoti līdzsvarota, mierīga cilvēka iespaidu, tomēr pēc tik daudziem gadiem, atgriežoties pie savas mātes kapa, saviļņojums bija skaidri manāms. Jāatgādina, ka dēlam tobrīd jau bija tuvu 80 gadiem. Vēlāk kā dāvanu saņēmu trīs citas Arvēda Alksņa grāmatas "*Panaceja un viņas mācekļi*", "*Mazpilsētas ārsti*", "*Ārsti un slimnieki*". Tajās ar autobiogrāfisku pieredzējumu iesaisti aprakstīts ceļš uz ārsta tiesībām pēc kara ieceļojušiem latviešiem un nebūt ne vieglākas darba gaitas svešā valstī ar svešiem tikumiem. Jāatceras, ka Arvēds Alksnis kara beigās jau bija pieredzējis ķirurgs, Latvijas Universitātes ķirurģijas klīnikas docents. Tāpat kā daudzi ārsti, arī viņš tika iesaukts leģionā.

Šajā sakarā atceros kādu epizodi, ko man pirms daudziem gadiem atstāstīja mans toreizējais pacients, ķirurgs, bijušās Rīgas 3. medicīnas skolas direktors *Dr. Oto Frišs*, kas bijis Arvēda Alksņa studiju biedrs. Būdams ebrejs, viņš karam sākoties, devās evakuācijā uz Krieviju, lai glābtos no nacistiem. Protams, arī jaunais Frišs nokļuva armijā – tikai pretējā pusē nekā Arvēds Alksnis un kā ķirurgs ar padomju armiju kara beigu posmā 1944. gada rudenī ieradās Rīgā. Pēc neilga laika viņu izsaukusi kāda armijas čekas daļa ar uzdevumu noteikt, vai kāds tikko sagūstīts leģionārs esot vai neesot čekas meklētais Arvēds Alksnis. *Dr. Frišs* – inteliģents, gudrs cilvēks – man tēlaini pastāstīja, ko pārdzīvojis dažās minūtēs pirms paredzamās konfrontācijas. Frišs nekādi nav gribējis savu kolēģi nodot un gudrojis, kā Arvēdam Alksnim signalizēt, lai viņi izliktos, ka viens otru nepazīst. Ja nu tomēr Alksnis teiktu: "*Maksi, tas esi Tu?!*", tad, labi zināams čekas sagaidāmo izrēķināšanos ar gūstekni, šo situāciju Frišs nevarētu pārdzīvot, jeb, viņa vārdiem, "*Es uz vietas nomirtu!*". Te jāatzīmē, ka pēc pāris gadiem pēc šīs sarunas Frišs patiesi pēkšņi nomira. Toreiz Frišs stāstīja tālāk: "*Ievēda gūstekni. Tas*

nebija Arvēds! Es gandrīz metos ap kaklu tuvāk stāvošajam čekistam, laimīgi saukdams, ka tas nav Alksnis! Tikai tad pamanīju, ka pārējie klātesošie uz mani drūmi un visai aizdomīgi noraudzījās". Tiktāl par divu naidīgu armiju ķirurgiem, Latvijas Universitātes Medicīnas fakultātes viena kursa studiju biedriem.

Kad pēc pirmā Pasaules latviešu ārstu kongresa atvadījāmies, Arvēds Alksnis man atzinās, ka tādu saviļņojumu līdz ar pagodinājumu viņš pēc izceļošanas no Latvijas nekad nebija jutis. Šie vārdi no visai klusā un atturīgā cilvēka man šķita patiesi aizkustinoši.

Valdis Liepiņš (dz. 1939. g.) . Pēc Tautas frontes I. kongresa mēs, 25 tā delegāti, devāmies uz ASV un Kanādu, lai veidotu tiešus, nepastarpinātus kontaktus ar mūsu tautas trimdas daļu. Tas bija pirmais šāda veida brauciens, ko rīkoja Valdis Liepiņš, kā vēlāk izrādījās – profesora Jēkaba Alkšņa mazdēls, Austras Liepiņas dēls. Vēl pastāvēja PSRS, vēl visi ceļi veda caur Maskavu. Vispirms nokļuvām Kanādā, Toronto, kur katru no mums laipni savās mājās uzņēma kāds vietējais latvietis. Vēlāk visi pulcējāmies Toronto Latviešu centrā, kura galvenais organizētājs un pirmais priekšsēdis Valdis Liepiņš. Pirmais iespaids – nopietnība, noteiktība, konkrētība, visdrošākais atbalsts tīri praktisku jautājumu risināšanā. Pirmais iespaids arī saglabājies līdz šodienai. Ar Valdi Liepiņu esmu ticis daudzkārt. Domāju, ka viņš šodien ir vienīgais lielās Alkšņu ģimenes loceklis, kas savu dzīvi tik cieši saistījis ar Latviju. Viņa darbošanās skārusi daudzas, visai dažādas jomas. Latvijas virzību saistībā ar socioloģiskiem pētījumiem kopā ar Valdi esam pārrunājuši vairākkārt, īpaši politiskās situācijas pārmaiņu brīžos, pie kuriem pieskaitāmas arī vēlēšanas un valdības krīze. Valdim rūp dzeramā ūdens tīrība un attīrīšanas iespējas. Jāatzīstas, ka nekad neesmu redzējis kādā patēriņa produktā, kāds ir arī ūdens, kaut ko tik atbaidoši smirdīgu, kā atliekas ūdens attīrīšanas ierīcē, ko tolaik reklamēja Valdis Liepiņš. Valdis sekmīgi darbojies arī automobiļu tirdzniecības jomā, rūpējies par tur strādājošo veselības aprūpi. Domāju, ka vislielākās grūtības Valdim nācies pārvarēt, kārtojot Alkšņu ģimenes īpašumu atgūšanu un saglabāšanu. Valdis Liepiņš kopā ar savu māti arī izkārtoja sava vectēva profesora

Alkšņa un sava tēva Edgara Liepiņa pīšļu pārapbedīšanu Rīgā, Meža kapos 1995. gada 25. jūlijā. Pēc ceremonijas kapos notika īss atmiņas brīdis Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzejā. Tur pēc vairākiem gadiem tikos ar savu bijušo pacientu, savulaik ļoti labu un populāru Rīgas zobārstu Dr. Vigdorčiku, kas agrāk mācījies pie profesora Alkšņa, bet tagad, pēc vairākiem Izraēlā pavadītiem gadiem, bija izlēmis atkal pavisam atgriezties Rīgā, kur dzīvoja viņa dēla ģimene. Dr. Vigdorčika nelaiķe kundze, bijusī terapeitiskās stomatoloģijas docente, pati latviete būdama, vācu okupācijas laikā bija pratusi savu vīru paslēpt no nacistu vajāšanas. Nedaudz vēlāk Valdis Liepiņš izkārtoja arī savas mātes pārcelšanos no Anglijas atpakaļ uz Latviju. Diemžēl laiks dzimtenē mātei izrādījās atvēlēts pārāk īss. Valda ieguldījums rūpēs par Latviju Atmodas laikā un tās norisēm mūsdienās novērtētas ar pelnītu Trīszaigžņu ordeni.

Austra Liepiņa (1913–1998). Liepiņu vārdu Alkšņa ģimenes sakarā vēl biju dzirdējis atstāstā, ka Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzeja līdzstrādnieks Edgars Liepiņš ar grūtībām ticis cauri visiem padomju dzelzs priekšvara slāņiem, izkļuvis brīvībā Anglijā, sastapis savu sievu, ķirurģijas profesora Alkšņa meitu, samērā īsu laiku tur pavadījis un pēc grūtas slimības Londonā miris. Kā vēlāk uzzināju – meita bija Austra Liepiņa, kuras vārdu biju ievērojis jau minētajā atmiņu grāmatā "*Prof. Dr. med. Jēkabs Alksnis*". Tāpat kā Ārvēdu Alksni, arī Austru Liepiņu vaigā pirmo reizi ieraudzīju pirmā ārstu kongresa laikā, Doma laukumā. Ar viņu bija ļoti viegli jau pēc dažiem mirkliem atrast kopēju valodu, kas sākumā vijās ap Atmodu un medicīnu Latvijā, bet vēlāk aptvēra nozares, kas man allaž šķitušas interesantas – politiku, diplomātiju, vēsturi. Kā izrādījās, Austra Liepiņa, pēc izglītības būdama juriste, trimdas gados Lielbritānijā kopā ar pēdējo neatkarīgās Latvijas oficiāli iecelto sūtni un faktiski arī Latvijas likumīgo valsts galvu emigrācijā Kārli Zariņu, vēlāk – ar viņa meitu Mariju Anni Zariņu lielā mērā piedalījies diplomātiskajā darbā, aizstāvēdama Latvijas valsts intereses un tiesības Lielbritānijā un pasaulē. Austra Liepiņa daudz laika veltījusi visdažādāko trimdas latviešu kultūras notikumu organizēšanā un

dalībā. Būdama apveltīta ar mākslinieces gaumi, ar Latviešu Fonda atbalstu Austra Liepiņa Anglijā izdevusi glīti ilustrētu, latviešu bērniem domātu kāršu spēli "*Ganiņš*". Pirms pārcelšanās uz Latviju Austra Liepiņa dzimtenes apmeklējumu reizēs mēdza apmesties Zirņu ielā pie labi pazīstamās franču grupas dalībnieces literātes Skaidrītes Sirsones, kura bija ne tikai viņas korporācijas locekle, bet arī – kā viņa pati teica – tuvākais cilvēks dzimtenē. Skaidrītes Sirsones pēkšņo nāvi Austra Liepiņa pārdzīvoja ļoti sāpīgi.

Pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas ar Austru Liepiņu tiku redzējies gandrīz ikvienā viņas dzimtenes apmeklējuma laikā. Reiz biju ielūgts piedalīties Lielbērzes tuberkulozes slimnīcas 60 gadu pastāvēšanas atceres svinībās. Austra Liepiņa piekrita doties mums līdzi. Tā bija pirmā reize, kad Austra Liepiņa apmeklēja kādu slimnīcu Latvijā, un vēl jubilejas reizē. Atcere 1995. gada 11. augustā noritēja ļoti sirsnīgi un atceļā pārrunājām daudzos iespaidus, kas visi centrējās vienā punktā: kāds būs medicīnas, veselības aprūpes un, it īpaši – medicīnas izglītības liktenis Latvijā. Austra Liepiņa ļoti aizstāvēja ideju par Medicīnas fakultātes atjaunošanu Latvijas Universitātē, atcerēdamās plašo izglītību Latvijas augstskolā, kur gūtā izglītība atviegloja ārstu tiesību atgūšanu gandrīz visiem vidējās un jaunās paaudzes ārstiem, kas pēc kara nokļuva trimdā.

Austras Liepiņas mītne tolaik bija skaists nams Londonā. Tur tika uzņemti daudzi latvieši no Latvijas. Būdama apveltīta vienlaikus ne tikai ar sirsnību, viesmīlību un neuzspiestu laipnību, bet arī ar tiešumu, viņa atklāti pauda savu vilšanos par kāda jauna kolēģa kundzi, kas, dzīvodama pie viņas ilgāku laiku, to pavadīja dīkā, pat necenzdamās iemācīties visapkārt dzirdamo angļu valodu. Īsu laiku uzturoties Londonā 1990. gada novembrī, arī man un manai sievai Edītei bija jaukā iespēja pārliecināties par Austras Liepiņas spēju radīt mājīgumu. Atceros, ka tajās dienās, 1990. gada 9. novembrī, kopā ar viņu mēs viesojāmies arī kādreizējā Latvijas Universitātes ausu, kakla un deguna slimību profesora Reinholda Sņiķera meitas Veltas Sņiķeres mājās. Klāt bija vairāki ciemiņi, vietējie lātvieši. Visas sarunas grozījās ap dzīvi Latvijā, tika

daudz spriests par nākotni, kā arī par savu īpašumu atgūšanu. Šajā jautājumā viesiem savu palīdzību laipni piedāvāja Latvijas advokāts Valdis Birkavs. Austras Liepiņas mājās 1996. gada Lieldienas pavadīt tika ielūgta arī mana meita Māra, kas tajā laikā papildinājās literatūras teorijā Kembridžas universitātē. Sarunas šajā namā Mārai devušas vairākus impulsus viņas tiešajam darbam – Austras Liepiņas spriedumi un zināšanas literatūrā bija apbrīnojami dziļas un plašas; viņa ļoti dzīvi sekoja literatūras attīstībai Latvijā.

1997. gada vasarā Austra Liepiņa beidzot uz visiem laikiem atgriezās dzimtenē, sava atgūtā Vilandes ielas 17. nama dzīvoklī. Atgriešanos kārtoja viņas dēls Valdis. Dzimtenē Austra Liepiņa bija klāt visos nozīmīgos notikumos – teātru izrādēs, operā, koncertos, piemiņas dievkalpojumos – visur viņa bija iekšā ar sirdi un dvēseli. Atceros viņas sniegto rozi, ko saņēmu Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzejā 1998. gada 20. janvārī pēc sēdes sakarā ar ASV Stenfordas universitātes asinsvadu ķirurgam Kristapam Zariņam un man piešķirto Latvijas Zinātņu akadēmijas augstāko apbalvojumu medicīnā – Stradiņa balvu.

Diemžēl laiks dzimtenes dzīvē bija īss: liktenis pret Austru Liepiņu bija tikpat nežēlīgs kā savulaik pret viņas vīru Edgaru, kas pēc izceļošanas uz Angliju jau pēc īsa laika nomira. Pēdējo reizi ar Austru Liepiņu vairs tikai saskatījos; sarunāties viņa vairs nevarēja. Tas bija dienu pirms viņas nāves Rīgas 1. slimnīcas reanimācijas nodaļā, kur viņa 1998. gada 29. martā pēc grūtas bronhiālās astmas lēkmes un tās komplikācijām pievienojās savam vīram un citiem jau mirušajiem Jēkaba Alkšņa ģimenes locekļiem. Izvadīšanā Meža kapos bija klāt daudz ļaužu; ne vienmēr izdodas redzēt vienkopus tik lielā skaitā gaišu, intelligentu un izglītotu Latvijas cilvēku. Austra Liepiņa to bija godam pelnījusi.

Sit tibi terra levis

Inčupē, 1998. gada augustā